

ROMANYA'DAKİ TÜRKOLOJİ ÇALIŞMALARI

YARD. DOÇ. DR. OSMAN HORATA

Batı'da, önce egzotik bir merak şeklinde Uzak-Doğu ve Sinoloji araştırmalarının bir yan dalı olarak başlayan Türkoloji çalışmaları; Osmanlıların Avrupa içlerine kadar ilerlemelerinden sonra "ticarî" ve "siyasî" boyutlar kazanarak Yakın-Doğu (Near-Eastern) ve Orientalizm incelemelerinin önemli bir disiplini hâline gelmiştir.

İlk olarak, Fransa'da başlayan bu çalışmalar, 19. yüzyılda Rusya başta olmak üzere Macaristan, Polonya, Finlandiya, İsveç, Danimarka gibi ülkelerde önemli gelişmeler göstermiştir. 20. asırda bunlara, Amerika, Kanada, İngiltere, Almanya, Romanya, Yugoslavya, Bulgaristan gibi ülkeler de katılmışlardır. Günümüzde, Orta-Asya Türk Cumhuriyetlerinin kazandığı yeni "statü"den sonra bu alandaki çalışmalar daha da canlılık kazanmıştır. Bu gün dünyanın belli başlı ülkelerinde Türklük bilimiyle ilgili çeşitli araştırma merkezleri, enstitüler ve kürsüler faaliyetlerini devam ettirmektedirler.

A. Tarihçe

Romanya'daki Türkoloji çalışmaları, 20. asrın ikinci yarısından itibaren sistematik bir şekilde başlamakla birlikte; çok daha eskilere uzanan tarihî bir geçmişe sahiptir. Çünkü Türklerle Romenler, tarih boyunca çok yakın münasebetler içinde olmuşlardır. Karpat-Tuna bölgesi, proto-Türklerden kabul edilen İskitler'den başlamak üzere sırasıyla Batı-Hun, Avar, Bulgar, Peçenek, Kuman, Tatar Türklerinin hüküm sürdükleri bir yer olmuştur.¹ 1417-1878 tarihleri arasında ise Romenler, yaklaşık dört asır boyunca Osmanlı İmparatorluğuna bağlı, önemli hak ve ayrıcalıklara sahip özerk prenslikler (Eflâk ve Boğdan) olarak yönetilmişlerdir.

Gerek bu siyasî ilişkiler gerekse bölgede oluşan yoğun Türk nüfusu sebebiyle, Türk kültürünün Romen kültürü üzerinde bu gün bile izleri silinmeyen derin etkileri olmuştur. Bu aynı zamanda iki toplum arasında karşılıklı bir dostluk ve güven duygusunun oluşmasına da sebep olmuştur. Boğdan voy-

¹ Bu konuda bkz. Mihail Guboğlu, "Romen Ulusunun Eski Türk Kavimleriyle İlişkileri", *VIII. Türk Tarih Kongresi. Bildiriler*, c. II., Ank. 1981, s. 751-781.

voyvodası Stefan Çel Mare'nin (ö. 1504), ölürken çevresindekilere, *yabancı milletlerden ancak Türklerin sözüne güvenilebileceğini söylemesi*, bu güvenin bir göstergesidir.² Bunun yanında, önce Macar ve Leh sonra da Slâv (Rus) yayılcılığı karşısında Osmanlılarla anlaşmayı tercih eden Romenler, Türklerle mücadele ederek değil onların himayesinde siyasî kimliklerini koruyabileceklerine inanmışlardır.³ Romen tarihçileri, kendilerinin Osmanlılar sayesinde Slâv topluluklarının arasında bir Lâtin adası olarak kalabildiklerini itiraf etmektedirler.

Bu yakın münasebetlerin sonucu, Romen Prenslikleri 15. asırdan itibaren Türk dilini öğrenme ve Türk kültürünü tanıma konusunda özel bir gayret göstermişlerdir. Gerek tercüman ihtiyacını karşılamak, gerekse Patrikhane'de din eğitimi aldirmek amacıyla birçok "boyar" çocuğu İstanbul'a gönderilmiştir. Eflak Voyvodası Nikolai Navroiani (1786-1790), İstanbul'a gönderilen bir grup çocuğa hitap ederken; "*Yüksek Osmanlı devletinin hakimiyeti altında bulunan bir memleket için Türkçe öğrenmek en lüzumlu ve faydalı bir iştir demiştir*".⁴ Bu bey çocukları, İstanbul'da kaldıkları süre içerisinde Türk kültürünü yakından tanıyabilme imkânı bulmuşlar, devrin önemli şahsiyetleriyle dostluk kurma fırsatı yakalamışlar; döndüklerinde de Türk kültürünün tanıtılmasında birer elçi görevi görmüşlerdir.

Bunlar arasında en tanınmış olanı Ulah Beyi (Boğdan voyvodası Dimitrie Kantemir (1673-1723)'dir.⁵ İstanbul'da yirmi iki yıl kalan Kantemir, Osmanlı tarihi ve Türk müziği üzerindeki çalışmalarıyla tanınmış Türklerin dostluk ve güvenini kazanmış bir devlet ve bilim adamıdır. Onun "*Osmanlı İmparatorluğunun Yükseliş ve Çöküş Tarihi* (1716, 3 cilt) adlı eseri önemli bir çalışmadır.⁶ Yeni bir notalama sistemi geliştirecek kadar Türk müziğinin inceliklerine vakıf olan Kantemir'in, bu konuyla ilgili bilgiler verdiği ve bestelerini ihtiva eden, kısaca *Kantemiroğlu Edvârı* olarak bilinen *Kitâbu İlmi'l-Mûsikî alâ-Vechi'l-Hurufât* adlı kitabı, İstanbul Üniversitesi Türkoloji Enstitüsü Kütüphanesinde korunmaktadır. Kantemiroğlu'nun bunların yanında, Rus çarı Büyük Petro'nun isteği üzerine yazdığı *İslâm Dini Sistemi*⁷ adlı kitabı da Rusça ve Romence olarak basılmıştır.

2 Müstecip Ülküsal, *Dobruca ve Türkler*, 2. baskı, Ank. 1987, s. 49.

3 Tahsin Cemil, "Romen-Osmanlı Münasebetlerine Dair Bazı Mülâhazalar", *VIII. Türk Tarih Kongresi, Bildiriler*, c. II, Ank. 1981, s. 1503-1510.

4 Mihail Guboğlu, "Romanya Türkolojisi ve Romen Dilinde Türk Sözlere Hakkında Bazı Araştırmalar", *XI. Türk Dil Kurultayı, Bildiriler*, Ank. 1968, s. 266.

5 Bkz. *Ana Britanica*, c. II, İst. 188, s. 530; Bedrettin Tuncel, *Dimitriye Cantemir ve Türkler*, Ank. 1975.

6 Dimitrie Cantemir, *Historia Incrementorum Atque Decrementorum Aulæ Othomanicæ*, 1716.

7 Dimitrie Cantemir, *Sistemul Său Intocmirea Religiei Muhammadane*. (Ruşçadan çev. V. Candeu), Bucureşti 1977, 230 p.

Kantemir'den öce, istanbul'da uzun süre kalan Boğdanlı boyar Nikolai Mi-lescu, 16. asrın ortalarında küçük bir *Osmanlı Tarihi* yazmıştır.⁸ Bu tarihçiler, Romenceye Türkçeden birçok kelime girmiş olması sebebiyle eserlerinin sonuna küçük bir lügatçe de eklemişlerdir.

Modern Romen şiirinin öncüsü olan *Jenachita Vacarescu* (1730-1799), Romanya'daki ilk *Türkçe-Romence, Romence-Türkçe Lügati* (1780) yazmıştır. Öğrenimini İstanbul'da yapan Vacarescu, Romen prensliklerine gönderilen "hatt-ı hümayûn"ları ilk tercüme eden kişidir. Onun ayrıca, *Büyük Osmanlı Hânedanlarının Tarihi* adlı bir eseri de vardır.⁹

Bu eserlerin yanında, 19. yüzyıldan itibaren Türkçe konuşma kılavuzları da yayımlanmıştır. Bunlardan ilki, kendi kendine Türkçe ve Rusça öğrendiğini söyleyen Pitar Yenake Pascal'ın yazdığı *Türkçe-Romence-Rusça* konuşma kılavuzudur. (Bucureşti 1849). Avrupa'da ilk olarak Nasrettin Hoca fıkralarını manzum olarak yayımlayan (*Nasdravanile Lui Nastratin Hogeo*, Buc. 1853) Anton Pann'ın da *Türkçe-Romence-Rusça* olarak tertip ettiği bir konuşma kılavuzu vardır.¹⁰ Bunlardan sonra, II. Abdülhamit zamanında, rejimin takibinden kurtulmak için Dobruca'ya sığınan Jön Türklerden Dr. İbrahim Temo da Gh. Popescu Ciocanel ile birlikte küçük bir konuşma kılavuzu yayımlamıştır. (Medgidia 1914).¹¹ Temo; İttihat ve Terakkî Cemiyetiyle ilgili anılarını da yine Romanya'da yayımlamıştır. (*İttihat ve Terakkî Cemiyetinin Teşekkülü ve Hidemât-ı Vataniyye ve İnkulâb Milliyye'ye Dâir Hâuratım*, Medgidia 1939, 2. baskı, İst. 1987).

Konuşma kılavuzlarının yanında, basit Türkçe gramerler de yazılmıştır. Nikola Papahagi (1911), Adam Kotula (İst. 1905), Constantin Petrescu (1877)'nin gramerleri gibi.¹²

Romen araştırmacıların en çok üzerinde durdukları konulardan biri de, Romen kültürü üzerindeki Türk etkisidir. Bu konuda irili-ufaklı birçok çalışma yapılmıştır.¹³ Fakat bunlar arasında en iyisi, Paris Şark Dilleri Okulunda Türkçe öğrenen Lazar Saineanu'nun *Romen Dili ve Kültürü Üzerindeki Şark Tesiri* adlı iki ciltlik eseridir. Bu eserin bir özeti 1911'de Paris'te de basılmıştır.¹⁴

8 Mihail Cuboğlu, "Romanya Türkolojisi ve Rumen Dilinde Türk Sözcükleri Hakkında Bazı Araştırmalar" *IX. Türk Dil Kurultayı Bilimsel Bildiriler*, Ank. 1968, s. 266.

9 a.g.m., s. 267.

10 a.g.m., s. 267.

11 Dr. İbrahim Themo-Gheorge Popescu Ciocanel, *Conducatorul Conversaturii în Româneşte şi Turceşte*, Medgidia, Tipografya Işık 1915.

12 Guboğlu, a.g.m., s. 269.

13 Bunlar hakkında bkz. Guboğlu, a.g.m., s. 267-268.

14 Lazar Saineanu, *Influente Orientale A Supra Limbii şi Culturii Roman*, V. I-II, Buc. 1900

Yukarıda görüldüğü gibi, 16. yüzyıldan başlayıp 20. asrın ortalarına kadar, Romanya'da Türkolojiyle ilgili önemli çalışmalar yapılmıştır. Bunlar, tarih, sözlük, gramer, konuşma kılavuzu ve Romen kültüründeki Türk unsurları etrafında odaklaşmaktadır.

I. Dünya Savaşı'ndan sonra Bükreş ve Yaş Üniversitelerinde Türkçe dersleri verilmeye başlanmış; 1950'lerden sonra ise Sosyal rejim döneminde, kurulan enstitüler ve kürsülerle çok hareketli bir döneme geçilmiştir. Bu dönemde, Türk tarihi, edebiyatı, dili ve folkloru üzerinde çok sayıda kitap ve yüzlerce makale yayımlanmıştır. 1990 yılında başlayan demokrasi döneminde ise, azınlıklara tanınan anayasal haklar sebebiyle ilk ve orta dereceli okullardaki Türk dili öğretimi yeniden canlanmıştır. Bu konuda önemli mesafeler katedilmekle birlikte henüz istenilen seviyeye gelinebilmiş değildir. Yeni dönemde, üniversitelerdeki Türkoloji bölümlerinin yanında, ilk okullardaki Türkçe öğretmeni ihtiyacını karşılayabilmek amacıyla Köstence'deki Pedagoji Koleji'yle, Mecidiye'de 1995-96 öğretim yılında açılan M. Kemal Atatürk İlahiyat ve Pedagoji Lisesinde Türkçe birimleri oluşturulmuştur. Bunların yanında Türk azınlığı *Karadeniz* ve *Hakses* gazetelerini çıkarmaya başlamıştır.

Romanya Türkolojisinin bu kısa tarihçesinden sonra, bu günkü durumuna geçebiliriz. Bu bölümde, önce günümüzde Romanya'da Türkoloji çalışmalarına yer veren kurum ve kuruluşlar hakkında bilgi verildikten sonra; 20. asrın ikinci yarısında yayımlanmış olan Türklük bilgisiyle ilgili kitaplar üzerinde durulacaktır. Sayısı oldukça kabarık olan makaleler ise ayrı bir bibliyografya çalışmasını gerektirmektedir. Bunların bir kısmının bibliyografyaları yayımlanmıştır.¹⁵

B. Türkoloji Çalışmaları Yapan Kuruluşlar

Şu an Romanya'daki Türkoloji çalışmaları Bükreş ve Köstence Ovidius Üniversitelerindeki Türkoloji kürsüleriyle, bazı araştırma enstitülerinde yürütülmektedir. Bunlar şunlardır:

1. Bükreş Üniversitesi, Dil ve Edebiyat Fakültesi (Universitate de Bucarest, Facultatii de Langues și Litere)

Türk Dili Bölümü: Romanya Türkolojisinin gelişmesinde çok önemli katkıları olan bu bölüm 1958 yılında Doğu Dilleri Kürsüsüne bağlı olarak ku-

¹⁵ Bkz. Calin, Cornelia, "Türk Halkbilimi İle İlgili Romen Kaynakçısı", *Türk Halkbilimi Araştırmaları Yıllığı 1977*, Ank. 1979, s. 389-424; Calin, Cornelia, "Tatar Folkloru ve Etnografyası İle İlgili Romen Bibliyografyası", *Türk Folkloru Araştırmaları*, 1981, sayı: 1, s. 125-135.

rulmuştur. Bu gün ise Yabancı Diller Kürsüsü içinde A grubu (birinci dil) bir dil olarak faaliyetini sürdürmektedir. Bu bölüm öğrencileri, ağırlıklı olarak Türk dili ve edebiyatıyla ilgili dersleri almakta; ikinci dil olarak da Fransızca veya İngilizceyi seçmektedirler. Bölüme birer yıl arayla beşer öğrenci alınmaktadır.

Türk Dili bölümünün öğretim kadrosu, Ağıemin Baubec, Nevzat Yusuf, Luminita Munteanu'dan oluşmaktadır. Daha önceki yıllarda da Seyid A. Muratça (öldü), Vladimir Drimbe (emekli), Viorica Dinescu-Szekely (emekli), Paul Dinu, M. Ali Ekrem (emekli) bu bölümde görev yapmışlardır. Türkiye tarafından da bu bölüm için bir okutman görevlendirilmektedir.

Aynı fakülte içinde bir ara faaliyet gösteren Tatar Dilleri bölümünde ise, Enver Mahmut, Nedret Mahmut, Şükran Vuap Mocanu, Abdul Kerim görev yapmışlardır.

Fakültenin yayın organı olan *Studia Acta Orientalia*, sekiz cilt çıktıktan sonra yayına ara vermiştir.

2. Bükreş Üniversitesi, Tarih Fakültesi

Türk-Osmanlı Tarihi Merkezi: Mihail Guboğlu (öldü) tarafından kurulan bu merkezin başkanlığını Mihai Maxim yürütmektedir. Ayrıca Viorel Panainte, Boğdan Murcescu gibi Türk tarihi üzerinde çalışan araştırmacılar da vardır.

3. Institut D'ethnographie et de Folklore (Etnografya ve Folklor Enstitüsü)

Enstitüde Türk folkloru üzerine çalışan araştırmacılar, Cornelya Calin, Slutanu Gizela'dır.

4. N. Iorga Tarih Enstitüsü (Institutul De Istorie N. Iorga)

1936'da, Romenlerin büyük tarihçisi N. Iorga tarafından kurulan bu enstitüde Türk tarihiyle ilgili çalışmalara geniş bir yer ayrılmaktadır. Enstitünün "*Revista de Istorie*" adlı üç aylık bilimsel bir dergisi yayını sürdürmektedir.

Enstitüde, Nagy Pienaru, Anca Popescu, Adrian Tertecel adlı araştırmacılar Türk tarihi üzerinde çalışmaktadırlar.

5. Güney-Doğu Avrupa İncelemeleri Enstitüsü (Institutul de Studii Sud-est Europene)

Güney-doğu Avrupa (Balkanlar) bölgesinde yaşayan milletler hakkında araştırmalar yapan bu enstitüde de Türkolojiyle uğraşan araştırmacılar vardır: Ion Matei (emekli), Mehmed Mustafa (Emekli), Anca Ghiata, Cristina Bulgaru, Liliana Ionescu.

Enstitü, üç aylık *Revue des Etudes Sud-est Europeennes* adlı bilimsel bir dergi çıkarmaktadır.

Bükreş'teki bu araştırma merkezlerinin yanında 1990'dan sonraki yeni dönemde kurulan Constanta (Köstence) "Ovidius" Üniversitesi'nde de Türkolojiyle ilgili bölümlere yer verilmiştir:

6. *Köstence "Ovidius" Üniversitesi, Edebiyat ve Teoloji Fakültesi (Universitatii "Ovidius", Facultatii de Litere Şi Teologie Constanta)*

Türk Dili Bölümü: 1991-92 öğretim yılında Yabancı Diller Kürsüsüne bağlı olarak kurulan bu bölüme -aksamalar olmakla birlikte- her yıl onar öğrenci alınmaktadır. Burada, Türkçe Romence'nin yanında ikinci dil olarak okutulmaktadır.

Enver Mahmut tarafından kurulan bu bölümde, Ion Penişoara, Emel Eminve Belgiuzar Cartali görev yapmaktadırlar. Ayrıca Türkiye tarafından da bir öğretim elemanı görevlendirilmektedir.

Aynı fakülte içindeki Balkanoloji Bölümünde de bir ara Ass. Sevinç Osman tarafından Türkçe dersleri verilmiştir.

7. *Ovidius Üniversitesi, Tarih Fakültesi (Facultatii Istoria)*

Bu fakültede henüz, Türk tarihiyle ilgili bir bölüm ve merkez yoktur. Daha önce Iaşy Üniversitesinde görev yapan ve Türk-Romen münasabetleri konusunda önemli çalışmaları olan Tahsin Cemil'in bu fakülteye gelmesinden sonra, Türk tarihiyle ilgili lisans-üstü çalışmalar yaptırılmaya başlanmıştır. Ayrıca Murat Actuan tarafından, tarih bölümü öğrencilerine Osmanlı Türkçesi ve Osmanlı Paleografyası dersleri verilmektedir.

Her iki fakültenin de *Annual* adıyla bilimsel dergileri çıkmaktadır.

C. Türkolojiyle İlgili Yayınlar (1950 Sonrası)

Romanya'daki Türkolojiyle ilgili yayınlar tarih, dil, edebiyat ve folklor konuları etrafında toplanmaktadır. Burada, daha önce de belirtildiği gibi, sadece yayımlanmış olan kitaplar ele alınacaktır.

1. Türk Tarihi

Romanya'daki Türkoloji çalışmaları, genellikle Türk tarihiyle ilgili konular etrafında odaklaşmaktadır. Gerek Türk tarihi, gerekse Türk-Romen münasabetleri konusunda birçok eser yazılmış; Mihail Guboğlu, Mustafa Mehmed, M. Ali Ekrem, Tahsin Cemil gibi Türk tarihi konusunda uzman soydaş Türkologlar yetişmiştir. Türk tarihiyle ilgili yayınları da kendi içinde birkaç maddede toplamak mümkündür:

a) Türkiye'yi ve modern cumhuriyetimizin kurucusu Atatürk'ü tanıtan eserler. Bunlar içinde gezi notlarını ihtiva eden çalışmalar da vardır:

L. Braşoveanu-N. Grugerescu, *Turcia* (Türkiye), Buc. 1965, 243 s.; Mehmet

Ali Ekrem, *Atatürk Fauritorul Turcici Moderne* (Modern Türkiye'nin Kurucusu Atatürk), Buc. 1969, 254 s.; Mehmet Ali Ekrem, *Civilatia Turca* (Türk Medeniyeti), Buc. 1981, 251 s.; Mikes Kelemen, *Scrisori din Turcia* (Türkiye Mektupları), Bucureşti 1980, 301 s.; Panait İ. Panait, *La Cumpana Continentelor Insemnari de calatorie in Republica Turcia* (Kıtaların Dengesinde: Türkiye Cumhuriyetinde Gezi Notları), Buc. 1980, 158 s.

b) Türk tarihi ve Osmanlı İmparatorluğuyla ilgili eserler:

Nicolae Ciachir, *Soliman Magnificul, Sultanul şi Epoca sa* (Muhteşem Süleyman ve Devri), Buc. 1972, 190 s.; Mustafa A. Mehmet, *Istoria Turcilor* (Türklerin Tarihi), Buc. 1976, 447 s.; Aurel Decei, *Istoria Imperiului Otoman, Pina La 1656*, (1656'ya Kadar Osmanlı İmparatorluğunun Tarihi), Buc. 1978, 412 s.

Bunların yanında, N. Iorga ve D. Cantemir'in Osmanlı İmparatorluğuyla ilgili tarihlerinin bazı kısımlarının İngilizce çevirileri de Bükreş'te yayımlanmıştır: Maria Matilda, Dersca Bulgaru, *Nicolae Iorga-A Romanian Historian of the Ottoman Empire*, Buc. 1972; A. Dutu-P. Cernavodeanu, *Dimitrie Cantemir Historian of South East European and Oriental Civilizations, Extracts from "The History of the Ottoman Empire"*, (with a foreword by. H. İnalçık), Buc. 1973, 358 s.

c) Osmanlı-Romen münasebetlerini ele alan eserler:

Aurel Decei, *Relatii Romano-Orientale* (Romen-Şark Münasebetleri), Buc. 1978, 412 s.; Tahsin Cemil, *Tarile Romane in Contex Politic International* (Uluslararası Siyasi Ortamda Romen Prenslikleri), Buc. 1979, 380 s.; Tahsin Cemil, *Relatiile Tarilor Romane cu Poarta Otomana in documente Turceşti* (1601-1712), (Türk Belgelerinde Roman Prensliklerinin Osmanlı Devleti ile Münasebetleri), Buc. 1984, 795 s.; Valerin Veliman, *Relatiile Romano-Otomane (1711-1821)* (Romen Osmanlı Münasebetleri), Buc. 1984, 795 s.; Victor Spinei, *Realitati Etnice şi Politice in Moldova Meridionala in Secolele X-XIII, Romani şi Turanici* (X-XIII. Yüzyıllarda Orta-Moldova'da Etnik ve Politik Gerçekler: Romenler ve Turanlılar), Iaşi 1985, 238 s.; Mihail Guboğlu, M. A. Mehmed, *Cronici Turceşti Privind Tarile Romane Extrase* (Romanya Tarihine Dair Türk Vekâinâmeleri-Seçmeler), col. I-III. Buc. 1966, 1974, 1980).

d) Dobruca Türkleriyle ilgili eserler:

Petre Diaconu, *Les Petcheneques au Bas-Danube* (Tuna'daki Peçenekler), Buc. 1970, 158 s.; Petre Diaconu, *Les Coumans au Bas-Danube aux XI e et XIIe siècles* (XI-XII. Yüzyıllarda Tuna'daki Kumanlar), Buc. 1978, 160 s.; Ion Mic-

lea, Radu Florescu, *Prezente Musulmane in Romania* (Romanya'daki Müslümanlar), Buc. 1976, 24 s.; Mehmet Ali Ekrem, *Din Istoria Turcilor Dobrogeni* (Dobruca Türklerinin Tarihi), Buc. 1994.

2. Türk Dili

Türk Diliyle ilgili yayımlanmış olan çalışmalar, sözlüklerle, üniversitelerdeki Türkçe ve Osmanlıca derslerinde kullanılmak amacıyla hazırlanmış olan kitaplardan oluşmaktadır. Bunların yanında Vladmir Drimba'nın Kuman (Kıpçak) Türkçesinin Sentaksıyla ilgili önemli bir çalışması vardır (*Syntaxe Comane*, Buc. 1973, Leiden 1977, 315 s.)

Agiemin Baubec'in *Limba Turca* (Buc. 1972) adlı kitabı, Bükreş Üniversitesi'ndeki Türkçe dersleri için hazırlanmıştır. Eserin yeni baskısı *Limba Turca Fara Profesor* (Öğretmensiz Türkçe) (Buc. 1995, 322 s.) adıyla yayımlanmıştır. Bu kitap, Romanya'daki Türkçe öğrenmek isteyenler ve Türk dili dersi veren öğretmenler için yararlı bir başvuru eseri niteliğindedir.

Üniversitelerde okutulan Osmanlı Türkçesi ve Paleografyası derslerinde de tarih profesörü Mihai Maxim'in hazırladığı *Limba Turca-Osmana Curs Practice* (Osmanlı Türkçesi Pratik Kursu) (Buc. 1984) ve *Paleografia și Diplomatica Turco-Osmana* (Türk-Osmanlı Paleografyası ve Diplomasisi) adlı kitaplar okutulmaktadır.

Bükreş Üniversitesinde bir ara faaliyet gösteren Tatar Türkçesi bölümü için de Enver Mahmut (*Tatarca Genel Dersler*, Bükreş ve Şükran Vuap-Mocanu'nun (*Tatarca Pratik Dersler*, Bük. 1985, 484 s. hazırladığı kitaplar yayımlanmıştır.

Ders kitabı niteliğindeki bu kitapların dışında, Romanya'ya gelen Türk turistleri için de bir konuşma kılavuzu yayımlanmıştır (A. Baubec-F. İsmail, *Ghid de Converstia Turc-Roman*, Buc. 1978).

Romanya'da son yıllarda *Türkçe-Romence*, *Romence-Türkçe* sözlükler birkaç baskı yapmıştır. Agiemin Baubec ve arkadaşları tarafından hazırlanan bu sözlüklerin son baskısında 15.000 kadar kelime vardır (A. Baubec-Mitica Grecu, *Dictionar Turc-roman*, Buc. 1979, 378 s.; A. Baubec-D. Baubec Geafer, *Dictionar Turc-Roman*, Buc. 1994, 354 s.; *Dictionar Roman-turc*, Buc. 1994, 330 s.)

3. Türk Edebiyatı

Romanya'daki Türk edebiyatıyla ilgili çalışmalar, antolojisi ve çevirilerden oluşmaktadır. Bunlar da genellikle Viorica Dines- Cu-Szekely ve Nevzat Yusuf adlı Türkologlar tarafından hazırlanmıştır.

Türk şiiriyle ilgili, Nicola Iona-Nevzat Yusuf-A. Baubec'in *Din Lirica Turca Contemporana* (Çağdaş Türk Şiiri) (Buc. 1974, 232 s.) Viorica Dinescu'nun *Antologie de Texte Literare Turceşti-Secolul al XX-lea* (Türk Edebî Metinler Antolojisi); N. Yusuf-N. Iona'nın *Antologie de Poezie Turca de la Inceputuri Pina Azi* (Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Şiiri Antolojisi, Buc. 1979, 380 s.) ile Nevzat Yusuf'un *Poetia Populara Turca* (Türk Halk Şiiri, Buc. 1986, 180 s.) adlı antolojiler yayımlanmıştır. Bunların yanında, orta okul ve liselerdeki Türkçe ve edebiyat derslerindeki metin ihtiyacını karşılamak amacıyla ders kitabı niteliğinde bir antoloji daha basılmıştır. (A. Baubec-Deniz K. Babec Geafer, *Türk Dili Metinleri Antolojisi*, Orta Okul ve Liseler İçin, Buc. 1993, 339 s.).

Türk romanı ve hikâyesiyle ilgili olarak ise Viorica Dinescu Szekely'nin antolojileri yayımlanmıştır. Uzun yıllar Türkiye'de kalan bu Macar asıllı Romen Türkologunun Türk yazarlarından yaptığı birçok çevirisi de yayımlanmıştır. Onun iki cilt hâlinde yayımlanan *Nuvele Turceşti* (Türk Hikâyeleri, 2 cilt, Buc. 1973) adlı antolojisinde, 31 yazardan 54 hikâye Romenceye çevrilmiştir. Dinescu'nun bunun yanında Türk romanıyla ilgili de bir çalışması vardır (*Romanul Turc*, Universitatea din Bucureşti 1978, 195 s.).

Romanya'ya sosyalist rejimin gelmesinden sonra, 1950'lerden itibaren Türk edebiyatından seri hâlde çeviriler yayımlanmıştır. Birkaçı hariç, daha çok Marksist yazarların eserleri tercih edilmiştir. Bu çeviriler şunlardır:

Roman ve hikâyeler: Çetin Altan, *Un Petic de Cer* (Bir Avuç Gökyüzü); Melih Cevdet Anday, *Trandovii* (Aylaklar); Reşat Nuri Güntekin, *Pituliceu* (Çalığışu: Roman üç baskı yapmıştır); Halide Edib Adıvar, *Fiiica Mosconcuuli* (Sinekli Bakkal); Orhan Kemal, *Ani de Pribegie* (Avare Yıllar); Sabahattin Ali, *Şoseaua Asfaltata* (Asfalt Yol), *Diavolul din Noi* (İçimizdeki Şeytan), *Yusuf din Kuyugeak* (Kuyucaklı Yusuf); Nazım Hikmet, *Romantico*; Aziz Nesin, *Paca aş fi Fost Femie* (Ya Kadın Olsaydım), *Copii de Azi Sint Formii Dabilir* (Şimdiki Çocuklar Harika); E. Mahmut Makal, *Satul Nostru* (Bizim Köy); Yaşar Kemal, *Indje Memed* (İnce Memed), *Arşita* (Sarı Sıcak); Sait Faik, *Nuvele* (Hikâyeler), Samim Kocagöz, *In Izmir* (İzmir'in İçinde); Ö. Faruk Toprak, *Piine şi Sare* (Tuz ve Ekmek); Necati Cumalı, *Vara Secotaasa* (Susuz Yaz); Aziz Nesin, *Covrigi Proaspeti* (Sıcak Simit), *Nepat de Ştab* (Yeğenim)

Şiir olarak ise, Nazım Hikmet'in şiirleri (Poezii) çevrilmiştir. Romanya'da son olarak, Yunus Emre Yılı vesilesiyle onun şiirlerinden bir kısmı Romence'ye çevrilmiştir (*Yunus Emre, Poemele Iubirii*, (Çev. E. Mahmut-N. Mah-

mut-L. Potez, Bucureşti 1991).

4. Türk Folkloru

Romanya'da yaşayan Türk azınlığının zengin bir folklor hazinesi vardır. Bindiği gibi, Dobruca'daki Türklerin çoğunluğunu Tatar ve Rumeli (evlad-ı fâtihan) Türkleri oluşturmaktadır. Bunlar yanında az miktarda Gagavuzlarla, Kuman, Peçenek Türklerinin de kalıntılarına rastlanmaktadır. Bunlar birbirleriyle karışmış durumdadır. Bunların folklor ürünlerinin birçoğu Enver Mahmut, Nedret Mahmut, M. Ali Ekrem, Ahmet Naci gibi soydaş araştırmacılar tarafından toplanarak yayımlanmıştır. Bu malzemeler üzerinde ise yeterli bir inceleme yapılmamıştır.

Türkçe ve Tatar lehçesiyle yayımlanan bu eserlerin bir kısmı Dobruca Türkleri arasında söylenen masalları ihtiva etmektedir: Enver Mahmut, Nedret Mahmut, *Türk-Tatar Masalları* (Buc. 1970, 315 s.) Enver-Nedret Mahmut, *Ayuw Kulak Batır, Dobruca Tatar Masalları İkinci Kitap* (Buc. 1991); Enver-Nedret Mahmut, *Bozcigit* (Buc. 1988) Son kitap da, Tatar lehçesiyle söylenmiş masallardan oluşmuştur.

Mehmet Ali Ekrem ve M. Ali Hilmiye'nin hazırladıkları *Tepegöz-Dobruca Masalları* (Bükreş 1985, 296 s.) adlı kitap ise, Türkçe ve Tatarca olarak söylenen masalları ve halk hikâyelerini içermektedir.

Mehmet Ali Ekrem'in *Bülbül Sesi Dobruca Türklerinin Folklorundan Seçmeler'de* (Bük. 1981, 251 s.) ise, Anadolu Türkçesiyle söylenen türküler, oyunlar, maniler, şairler, ninniler, destanlar, masallar, Nasrettin Hoca fıkraları, ata sözleri, bilmece gibi folklor ürünleri toplanmıştır. Benzer bir kitap da Ahmet Naci G. Ali, Mehmet Ablai ve Nuri Vuap tarafından hazırlanan *Boz-torgay* (Bükreş 1980)'dır.

Bu derleme çalışmalarının yanında, Türk folklor ürünlerinde çeviriler de yapılmıştır: E. Mahmut-N. Mahmut-B. Liliana, *Basme Turce Tatar* (Türk-Tatar Masalları), Buc. 1970, 315 s.; Viorica Dinescu, *Padişahul Fulger, Basme Turceşti* (Yıldırım Padişah, Türk Masalları) Buc. 1978, 309 s.; Liliana Ionescu, *Basme Populare Turceşti* (Türk Halk Masalları), Buc. 1992, 63 p.

Bunlardan başka, Anton Pann'dan itibaren Nasrettin Hoca fıkraları birçok kez Romence'ye çevrilmiştir: Viorica Dinescu, *Nasrtratin Hogeo Povestire*, Buc. 1974; Verbiceanu Zoe, *De Ale Lui Nasratin*, Craiova 1974; Ayrıca Petre Ispirescu, Thedor Sperantzia, Nikulae Bazaria, Gh. Constanti'in de Nasrettin Hoca'yla ilgili çevirileri yayımlanmıştır (Bunlar için bkz. Mihail Guboğlu, Romen Edebiyatında Nasrettin Hoca, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi*

Bildirileri, c. II (Halk Edebiyatı), Ank. 1976, s. 66-72) Nevzat Yusuf ve Nermin Yusuf ise, Dobruca'da anlatılan (Tatar Türkçesiyle) Nasrettin Hoca fıkralarını yayımlamışlardır (*Nasrettin Hoga'ga Dair Masallar*, Bucureşti 1983).

Romanya'da Türk ata sözleriyle gölge oyunumuz hakkında da eserler çıkmıştır: A. Baubec-N. Constantinescu, *Proverbe Turceşti* (Türk Atasözleri), Buc. 1972; Viorica Dinescu, *Teatrul de Umbre Turc* (Türk Gölge Oyunu), Buc. 1982, 240 s.)

* * *

Yukarıda görüldüğü gibi, Romanya'daki Türkoloji çalışmaları iki ülke arasındaki tarihten gelen yakın münasebetlerin sonucu köklü bir geçmişe sahiptir. 16. yüzyıldan itibaren tarih ve sözlük yayınlarıyla başlayan bu çalışmalar, 20. asrın ortalarından itibaren önemli bir gelişme göstermiş ve Türkolojinin her dalını kapsayacak kadar genişlemiştir. Bu çalışmaların bir kısmının Romanya'da yaşayan soydaş Türkologlar tarafından gerçekleştirilmesi de konunun bir başka sevindirici yanındır. Bunlar, bu ülkede, Türk tarihine ve kültürüne olan ilginin de bir göstergesidir.

1990'dan sonra başlayan yeni dönemde de bu tür çalışmaların artarak devamı dileğiyle, çalışmalarıyla Türklük bilimine katkıda bulunan Türkologlara tebriklerimizi ve teşekkürlerimizi sunuyoruz.